

Hogyan tudtam meg, hogy Redl kém

Még mindig tagja vagyok a futballklubnak, amelynek színeiben egykor a Slavia ellen játszottam sok-sok évvel azelőtt, hogy az akkori fedezet, Eda Beneš⁶⁴ köztársasági elnök lett. Még mindig mi vagyunk az egyetlen német csapat, amely cseh csapatokkal mérkőzik, és magam pedig nem csupán egy német újság szerkesztőségének munkatársa vagyok, hanem Sturm nevezetű klubunk elnöke is.

Egy efféle klubelnök, mint tudják, a nagyágyúknak (még ha amatőr lövegekről van is szó) mindenféle szivességeket szokott tenni, olykor kifizeti a számlájukat, télikabátot vesz egyiküknek-másikuknak, néha készpénzt is folyósít.

Jobbhátvédünk, Wagner, a csapat oszlopa volt. Érthető tehát, hogy az épp említett szivességek egyikével próbáltam a kedvében járni, közvetlenül a másodosztályú Union Holešovice elleni osztályozó mérkőzésünk előtt. E mérkőzés kimenetelétől függött, bejutunk-e az első osztályba.

A mérkőzésre 1913. május 25-én, vasárnap került sor. A DBC Sturm veszített, és nem

jutott be az első osztályba. De hát miért? Az újságbeli tudósítás így foglalta össze a történeteket:

DBC STURM I – SK UNION HOLEŠOVICE 5 : 7 (3 : 3). A Sturm kezdetben jelentős fölényben játszott, és csatársora, mint azt az öt gól is bizonyítja, végig kiűnő teljesítményt nyújtott. A csapat védelme azonban nagyon megérezte Mareček és Wagner hiányát, Atja egymaga nem tudta meghiúsítani az Union valamennyi támadását.

Marčekek távolmaradását igazoltnak tekinthetjük: inhúzódat szenvedett. Wagnerét azonban nem tekinthetjük igazoltnak. Megbocsáthatónak sem; ellene irányult hát az elvesztett mérkőzés nyomán érzett dühünk, különösen az enyém. Hiszen ajándékom feletti örömemben nem azt ígerte-e, hogy kettőzött lelkesedéssel fog küzdeni? S akkor tessék, mindjárt az első vasárnap se szó, se beszéd, megbocsáthatatlanul távol marad az osztályozóról. Ezért aztán fel sem pillantottam asztalom mellől, amikor másnap délelőtt Wagner felkeresett a szerkesztőségben.

– Azért jöttem, hogy bejelentsem, tegnap nem tudtam pályára lépni.
– Vettük észre. Koppj le!
– De hát csakugyan lehetetlen volt. El kellett...

– Egyáltalán nem érdekel már, hogy mit kellett! – szakítottam félbe.
– Már fel is öltözttem, hogy megyek, hát jön egy katona a műhelybe, és azt mondja, vala-

kinek azonnal vele kell mennie a hadtestparancsnokságra, feltörni egy zárat.

– Nekem ne mesélj! Az ilyesmi öt percig tart. Mi viszont kerek egy órát vártunk rád a kezdő rúgással.

– Három óra hosszat tartott. Fel kellett törnöm előbb egy lakást, aztán minden íróasztalfiókot és szekrényt, sorra, ott volt ugyanis két úr Bécsből, az egyiket ezredes úrnak szólították. Valami orosz papírok után kutattak, meg terveik fényképmásolatait keresték.

– És a lakás? Kinek a lakásán?

– Azt hiszem, egy tábornokén. Nagy lakás volt, első emeleti.

– És a tábornok nem volt ott?

– Akié a lakás? Nem, az nem. De a hadtestparancsnok ott volt.

Bár klubelnök vagyok, akinek csapata tegnap egy kötelességéről megfélekezett jobbhátvéd miatt osztályozó mérkőzést veszített, megfélekeztem a kötelességéről megfélekezett jobbhátvéd iránti haragomról. Nem mondom már neki: „Nekem ne mesélj!”, hanem töviről hegyire elmeséltetem vele a tegnap délután történeteket; hogyan nyújtotta át a bécsi ezredes a tervekről és ügyiratokról készült fényképmásolatokat a hadtestparancsnoknak, hogyan csóválta az minden alkalommal a fejét, mondván: „Borzasztó, borzasztó! Ki hitte volna!”

Wagner elmondja, hogy a lakásnak olyan fura jellege volt, „mintha egy hölgy lakna

ott”, pipereholmik meg hajsütő vasak hevertek mindenütt, és illatos levelek meg fiatalemberek fényképei.

– De hát, honnan tudod, hogy az a két tiszt Bécsből jött?

– Maguk mondták, hogy még este vissza kell térniük Bécsbe. Azt hitték, nem értek németül. A hadtestparancsnok mindig csehül tolmácsolta, hogy melyik zárat kell kinyitnom.

Ez a lakás csakis a prágai hadtest vezérkari főnökéé, Alfred Redl ezredesé lehetett; Redlé, akivel kapcsolatban aznap adott ki a cs. kir. távirati iroda jelentést. A hirt körítő dicsim-nuszok tehát leplező manőver részei, hiszen bizottság jött közben Prágába, mert Redl ezredes katonai titkok elárulásával gyanúsították. Prága vezérkari főnöke – kém! Alfred Redl, hadügyminiszter-jelölt, a hadsereg leendő parancsnoka – az ellenség kreatúrája! Iszonyatos hír, valóban.

És a távirati iroda jelentését körítő lelkes dicsimnuszokból az derül ki, hogy ezt az iszonyatos hírt el akarják hallgatni. En azonban nem látom okát, miért kellene elhallgatnom a dolgot, miért kellene megőriznem a titkot, amit rám se bízta.

Akárhogy is, akad itt azért probléma, még hozzá csaknem kiküszöbölhetetlen. Mert hogyan jelenjen meg egy osztrák újságban az a leleplezés, hogy egy osztrák vezérkari főnök a külföldi szolgálatában állt? Hogyan jelenjen

meg anélkül, hogy az újságot azonnal el ne kobozzák?

Meglepő húzásokra azonban mindig van mód, és efféle meglepő húzás segítségével ez is sikerülhet.

És – mint később látni fogjuk – a húzás sikerült, elkobzás következménye nélkül jelent meg híremmel a *Bohemia* esti kiadása, és kitört a vihar. Tomboló parlamenti ülés szavazza le a hadsereg költségvetését; a trónörökös intézkedik, hogy a vezérkart ezután kizárólag nemesi sarjából kell összeállítani; a legmagasabb rangú katonákat nyugdíjazzzák; és vitázik külföld és belföld az Osztrák–Magyar Monarchia hadseregének védelmi képességéről egyáltalán – vagyis bekövetkezik mindaz, amit az illetékesek szerettek volna elkerülni. Megakadályozták az árulás teljes felderítését szolgáló eljárást; külön eskük hangzottak el, és túlaradó dicsímmuszokat tettek közzé hivatalosan egy áruló tiszteletére, csak hogy a dolog valamiképpen titokban maradjon a császár, a trónörökös, a hadügy-miniszter és a világ előtt.

És most mind megtudták, forrásomat azonban még csak nem is gyanította senki.

A katonai hatóságok jelentést követteltek az államrendőrségtől, nem utal-e valamiféle jel arra, hogy én kapcsolatban állok külföldi katonai körökkel. Az éjszakai kávéházban, ahova lapzárta után szoktam mindig betérni, odatelepedett hozzám két feltűnően virágos kedvű úriember, és kifejezték a Redl-ügyben

Kezeli a Redl ügyet?

tanúsított remek szímatom iránti elismerésüket. Felajánlották, hogy katonai természetű hírányagot szállítanak nekem a jövőben, de – bizalomért bizalmat – én is mondjam meg nekik, honnan tudtam Redl kémtevékenységéről, a bizottság érkezéséről, Redl lakásán tanúsított magatartásukról, Redl homoszexualitásáról.

A párizsi *Journal des Débats* – ó, karrierem dicsősége! – ifjú csodaújságíróit emlegetett, aki, Prága tartományi székhelyen működve, az egyik nemzetközi titkot a másik után leplezi le.

Bármennyit beszéltek és suttoztak is azonban a Redl-ügyről, a dolog java részét nem lehetett elbeszélni vagy elsuttozni mindaddig, amíg az Osztrák–Magyar Monarchia fennállt. A világháború után megpróbáltam a Redl-bostrány valamennyi összefüggését feltárni. Egyebek között ellátogattam Grazba, hogy felkeressem Urbanski von Ostromiecz altábornagyot, aki 1913-ban a nyilvántartó iroda főnöke és vezérkari ezredes volt, és azok közé tartozott, akiket takaros szelöztetésem után a ferencferdinandi huzat kivitt a hadseregből. Am ugyanilyen gyorsan reaktíváltak Urbanski von Ostromiecz, amikor Szarajevóból a trónörökös meggyilkolásának híre befutott. Részt vett a háborúban, sőt elő is léptették.

Hosszú napokat töltöttem Urbanski von Ostromiecz altábornagy grazi lakásán, és minden kérdésemre türelmesen válaszolt.

Csak amikor az iránt érdeklődtem, hogyan juthatott mégis nyilvánosságra a titok, akkor lett kellestlenebb az altábornagy, s végképp kellestlenül fogadta azután, amikor a magam véleményét tolmácsoltam, hogyan is történhetett a dolog valóban. Nézetemet túlságosan naivnak találta, s hogy mindezt az az újságíró állítja ráadásul, aki éppen az ügyben legbeavatottabb személyt interjúvolja!... Urbanski von Ostromiecz azonban csupán a belső, hivatalos katonai verziót tolmácsolhatta, Redl kalandos üldözéséről és néhány egyéb részletről kevesebbet tudott, mint én.

A tényállás röviden a következő volt: 1913 tavaszán gyanúsának találtak és felnyitottak két levelet, amely poste restante érkezett gépelírott *Opernball 13* jellegével a bécsi főpostára. Eydtkuhnenben adták fel a leveleket, egy, a német–orosz határ közelében fekvő helységben, és a tartalmuk pénz volt, hatezer, illetve nyolcezer korona osztrák bankjegyekben. Ilyen összegeket nem szokás *poste restante* és névtelenül küldözgetni, ha tisztességes üzletről van szó. A feladás helye Oroszországra utalt valamiképp; felmerült a gyanú, hogy megvesztegetés, esetleg kémkedés díja a pénz. Ezért aztán a politikai rendőrséget bízták meg a küldemény felderítésével.

Két titkosrendőrt, Ebinger és Steidl állandó szolgálattételre a főpostára vezényelték. Szobájukat villanycsengő kötötte össze a postahivatallal, és az ablaknál dolgozó hivatalnok jelzésére a két titkosrendőrnek le kellett

tartóztatnia a levelek átvevőjét. Múltak a hetek, a hónapok. A rendőrtanácsost, aki ezt az ügyletet megszervezte, időközben áthelyezték a minisztériumba, és utódjának, Johann Schobernek, a későbbi szövetségi kancellárnak adta át a nyomozás irányítását. Változtak a postaalkalmazottak is, és az újak nyilván nem tudták, miért ilyen fontos a dolog. A levelekért pedig nem jött senki.

1913. május 24-én, szombaton este öt perccel zárás előtt csengetés riasztotta fel megsokkolt nyugalmából a két titkosrendőrt. Mielőtt azonban odaértek volna a rekeszhez, ahol a hivatalnok lassan, de a feltűnést mégis kerülve, az *Opernball 13* jelzésű leveleket kiszolgáltatta, az átvevő eltűnt.

A titkosrendőrök utánaasettek, még látták, ahogy egy magas termetű úr behúzza maga mögött egy – berregő motorral ott várakozó – autót ajtaját, majd a kocsi elrobog. Egy taxi.

Ebingernek és Steidlnak nem állt rendelkezésére autó, amellyel üldözőbe vehették volna a levelek átvevőjét. Mit segít, hogy a taxi rendszámát leolvasták? Mit segít, hogy kikérdezik majd a sofőrt, és megtudják, honnan jött és hova ment az utas? Hiszen biztosan nem egyenest a lakására vitette magát az az ember, biztosan kiszállt valahol utcákban, kiszállt, és másik taxiba ült. A két detektív csak egy dologban lehet még biztosabb: gyázos elcsapatásukban. Ám itt hihetetlenül szerencsés véletlenek sorozata kezdődött: a „va-

dászerencse" kegyeibe fogadta őket, s egyben az osztrák hadsereget.

A két titkosrendőr ott áll a Kolowratrinen, és tanakodik. Próbálják meg nyomban előkeríteni a sofört, s vele egyetértésben valami elfogadható mesét kieszelni az ismeretlen személy sikertelen üldözéséről? Vagy menjenek és jelentsék ügyetlenségüket egyenesen Schober rendőrtanácsos úrnak? Amíg így töprengenek, taxi húz el mellettük. Leolvassák a rendszámát – a kocsi vitte el az orruk elől vagy húsz perce a zsákmányt! Integetés és fűtyülés, kiabálás, futás. A kocsi megáll. Üres.

– Hova vitte azt az urat az imént a főpostáról?

– A Café Kaiserhofba.

A titkosrendőrök a rövid út alatt a taxiban egy zsebkés tokjára bukkannak, szürke posztótokra. A Café Kaiserhofban, mint azt a soförrel egyetemben megállapítják, a magas termetű úrnak nyoma sincs. Hát most mi legyen?

Rohannak a legközelebbi taxiállomásra. Igen, igen, egy ilyen külsejű úr épp az imént ment el innen. Hová ment? Bécsben vagyunk, egyetlen ember tudhat ilyesfélét: a vizesember. Tulajdonképpen nem is vizesember, mert amióta a fiákerállomás taxiállomássá sülyedt, nincsenek többé prüszkölő lovak, melyeknek a vizesember hozhatja az itatóvödört. Így aztán karosszériákat pucol, virslit hoz a soföröknek, és a kocsiajtó-nyitogató

ősidőktől nagy becsben álló mesterségét gyakorolja. A vizesember hallotta, mit mondott az úr a soförnek. A Klomser Szállóba, azt mondta az úr.

Utána hát a Klomser Szállóba. Az előcsarnokban kifaggatják a portást:

– Épp most érkezett autóval két úr, bolgár kereskedők.

– És előtte egy magányos úr?

– Autóval? Arról nem tudok. Negyedórával ezelőtt érkezett meg Redl ezredes úr. Cívilben volt, annyit tudok csupán. Azt azonban nem tudom, autóval jött-e.

Redl ezredes? A két ügynök megszeppenve hallja ezt a nevet. Hiszen ismerik jól. Soha egyetlen másodperenyi nyugalmat nem engedélyezett nekik, soha nem volt hajlandó tudomásul venni, hogy az embereknek éjszakai pihenőre van szükségük, ha arról volt szó, hogy kopóként kémek nyomát hajszojják. És hogy értett hozzá Redl ezredes, hogy a vadat el is ejtse aztán, hogy értett hozzá, hogy a kémkedéssel gyanúsított személyt kivallassa, ó, a hivatott szakértő, az osztrák–magyar hírszerző szolgálat vezetője.

Ebinger titkosrendőr jót nevet a dolgon. „Nohát ez aztán remek vicc! A kémünk itt lakik Redl ezredes tőzsomszédságában! Bűnügyi regényben ezt úgy hívják: »A csapda bezárul.« Vagy: »Menekülés az oroszlan barlangjába.« Nem, író ilyet ki nem eszelhetne, hogy egy kém éppen abban a hotelban vegyen

ki szobát, ahol a kémek legeslegnagyobb üldözője lakik.”

Ebinger már menne is fel Redl ezredeshez jelenteni a mulatságos véletlent. A másik titkosrendőrnek, Steidlnak azonban kétségei támadnak egy ilyen önálló lépés helyességét illetően. Talán a postahivatal értesítette már a rendőrtanácsost, hogy a leveleket felvették. Vagyis nekik is jelentést kell tenniük, hogyan végződött az üldözés.

Míg Ebinger a szállodai telefonfülkéből, mely az előcsarnok bal oldalán áll, Schober rendőrtanácsossal beszél, Steidl a hall jobb oldalán odaadja a portásnak a zsebkés tokját:

– Kérdezze meg, az utoljára érkezett vendégek közül ki vesztette el ezt a tokot.

Az előcsarnok közepéről széles lépcső vezet fel az emeletekre. És a lépcsőn éppen jön le Redl ezredes, egyenruhában, kesztyűjét gombolgatva, és leteszi az egyes számú szoba kulcsát a portás asztalára. A telefonfülkéből Ebinger detektív azt jelenti ebben a pillanatban, hogy véletlenül Redl ezredes is a Klomser Szállóban lakik, és megkérdi, jelentse-e neki nyomban a dolgot... „Talán – vélekedik Ebinger – a kém szándékosan vett ki itt szobát, hogy Redl ezredes közelébe férközzön.”

– Nem vesztette el ezredes úr a zsebkés tokját? – kérdi a portás, miközben Ebinger a telefonfülkéből épp a taxiban talált tárgyról tesz jelentést feljebbvalójának.

– De igen – feleli Redl ezredes, kiveszi a kését a zsebéből, és ráteszi a halványszürke

posztóvédőt –, már egy negyedórája keresem. De hát hol talál...

Még be sem fejezte kérdését, már tudja is a választ. A zsebkést akkor használta utoljára, amikor a postahivatalból távozván felnyitotta a pénzt tartalmazó borítékokat. Ott, a taxiban ejtette el a tokot. No de hogy került onnan ide? Ki hozhatta ide? Hirtelen megfordul, és egy férfit pillant meg, aki ott áll valamivel arrébb, és feltűnő érdeklődéssel lapozgatja a szálloda vendégkönyvét. Redl ezredes ismeri ezt a férfit.

És Redl ezredes halottsápadt lesz, mert megérti, hogy ő most már: halott.

Kilép az utcára, gyors léptekkel elindul. Az első sarokról visszanez, vajon kilép-e valaki a szálloda kapuján. Senki. De a Klomser Szálló étterméből épp eltávozik két férfi.

E két férfi egyike, mielőtt a szállodát elhagyta, megbizta a portást, hívja fel a 12-3-48 számot, a politikai rendőrség titkos számát.

– Mondja meg Schober rendőrtanácsos úrnak, hogy a késtok Redl ezredesé!

Ebinger és Steidl az utca sarkára érve nem látja már Redl ezredest. Eltűnt a régi tőzsde épületében, amelynek három kijárata van. Le a kalappal az előtt az ember előtt, aki két perccel előbb még fényes életpályának nézett elébe, két perce pedig gyalázatos halálnak nézett elébe, és máris hidegvérrel latolgatja a menekülés lehetőségeit.

A Klomser Szállóból eközben felhívják a rendőrséget, a rendőrség pedig felhívja a Cs.

Kír. Vezérkar Nyilvántartó Irodáját. Urbanski von Ostromiecz ezredes fogadja a jelentést, és alig tud erőt venni felindultságán. Még hogy Redl ezredes!

Urbanski von Ostromiecz segéd tisztje a főpostára megy, hogy a postatisztviselőt megkérdeze: hogyan is festett az az illető, aki a levelekért jött. A személyleírás után egy cédu lát is átnézni neki, amelyre a címzett a poste restante jellegét írta fel: *Opernball 13.*

A nyilvántartó irodán Urbanski von Ostromiecz és adjutánsa Redl-kézírást keresnek. Nincs hiány ilyesemben: van ott egy *Utastítás hírszerzők toborzására és ellenőrzésére; írta Alfred Redl, cs. kir. vezérkari százados*, mely ötven cikkelyt tartalmaz: egy *Tervezet hírszerző anyagok megszerzésére, Kémek leplezésének normái bel- és külföldön*: egy jó vastag aktaköteg, *Szakértői vélemények (1900-1905)* címmel. Bár az Opernball 13-at csak könnyű kézzel, halványan vetette oda valaki, elváltoztatásról szó sincs; az írás Redl ezredesé.

Őt pedig közben két titkosrendőr követi. Ebinger és Steidl egy ájtárházban újra felfedezi a menekülőt. Az is őket. Papirokat tépszét, s szór a földre. Azt gondolja, az egyik detektív a papírdarabkák összeszedésével foglalkozik majd, a másiktól pedig csak meg szabadulhat így, egymagában. De mindketten a nyomában maradnak. Megállítanak egy taxit, utasítják a sofőrt, hajtson lassan Redl nyomában. Csak akkor tér vissza Steidl de-

tektív az ájtárházba, hogy a papírdarabkákat összeszedje, és a rendőrségre vigye.

Ahonnán pedig autó viszi a „hulladékok” a nyilvántartó irodára. Ott összerakosgatják a papirokat. Postai elismervények: egy stockeraui ulánus hadnagynak menesztett pénzküldeményekről és Brüsszelbe, Varsóba, Lausanne-ba küldött ajánlott levelekről. A lausanne-i cím, mint azt néhány nappal ezelőtt épp megállapították, Olaszország kémközpontjának, a „Szövetséges Társak”-nak a főcíme. Most már érthető, mi az oka, hogy az olasz határon tett stratégiai intézkedésekre az ellenfél nyomban ellenintézkedésekkel válaszolt évek óta, sőt gyakran meg is előzte Ausztriát a kivitelezésben.

Mi a teendő? Elrendeljük Redl ezredes azonnali letartóztatását? Katonai vagy rendőrségi letartóztatást fogyanatosítsanak? Értésítsék a császár és a trónörökös katonai kancelláriáját? Vagy várják be a vizsgálat eredményét?

Redl ezredes végigmegy a Ferenc József rakparton. Olykor-olykor hátranéz, követik-e. Követik. Redl ezredes a Brigitte platzra akar eljutni. Oda érkezett meg ma délután négy órakor Prágából egy Daimler kocsival, amelyet 1911 augusztusában vásárolt tizennyolcezer koronáért. Szép autó. A koci ajtaján *A. R.* – aranybetűkkel. Az *A* keresztvonása két ferde vonalkából áll, melyek mintha v betűt alkotnának, a nemesi von rövidítését. A monogram felett korona lebeg, igaz, hogy csak

ötágú polgári korona, de ki veszi azt észre? Redl ezredes Zednicék karosszéniakészítőnél hagyta a kocsi, hogy az alváz oldalfalait fényes bőrrel, a felső szegélyét bordó színű selyemmel borítsák be.

A Klomser Szállóban Redl ezredesnek néhány órával azelőtt látogatója volt: Stefan Hromadka hadnagy, egy csinos stockeraui ulánus tiszt, aki hosszú vitát folytatott szerett barátjával, mert házasodni, s tőle ekképpen válni készült. Stefan Hromadka hadnagy fél hatkor távozott, tíz perccel később követte Redl ezredes. A postahivatalba kellett mennie. Felvenni a pénzt. Hetekig nem ment érte, túlságosan veszedelmesnek ítélte a dolgot. De most nem maradt más választása. Autót ígért Stefanak. Együtt mennek le vidékre, ott az ezredes elválasztja majd menyasszonyától a vőlegényt, elfeledteti vele nősülési szándékát. „Vidékre...!” De most ott siet Redl, gyalog, a Duna-csatorna mentén, nyomában rettentő kísérte; ott lépked, és arra gondol, milyen jó volna tőrakocsijában ülni most, még ha nincs is rajta fényes bőr és selyemhuzat, és lemenni vidékre. Lemenni vidékre... Erre most már gondolni sem lehet. Megfordul, és követőivel nyomában elindul vissza, a Klomser Szállódába.

Ugyanakkor Urbanski von Ostromiecz ezredes egy másik szálloda elé hajtat. A Grand Hotel éttermében ott ül a vezérkari főnökök főnöke, a vezérkar mindenható ura, baráti társaságban.

– Na, mi szépet s jót hozol? – kérdezi Conrad von Hötzendorf^{es} tábornok barátját és nyilvántartófőnökét. Cigányzenekar játszik, a primás Rigó Jancsi, aki a belga király lányát elcsábította; egyveleget játszanak a népszerű operettből, a *Luxemburg gróffjából*.

– Szabadna excellenciádat a legálázatosabban egy kis négyszemközti beszélgetésre kérnem?

– Micsoda? Vacsora közben? Hát csakhogy olyan sürgős? Nohát, menjünk akkor.

Egy különszobában Urbanski von Ostromiecz jelentést tesz, hogy az *Opernbäll* jelítség leveleket elvitte a címzett, a detektívek azután követték az illetőt, aki útközben postai feladóvevényeket tépett össze, s ezek egyike lausanne-i volt.

– Hát még Lausanne is, tessék! – sóhajt fel Conrad von Hötzendorf tábornok. – Már régóta gyanítottam. És letartóztatták azt az embert?

– Csak őrizet alatt áll, excellenciás uram.

– Csak őrizet alatt? Hát ki az az ember?

– Excellenciás uram...

– Nos? Ki vele, ki az az ember?

– Az az ember...

– Mondom, ki a színnel, August! Elkészültem rá, hogy nem akarki.

– Excellenciás uram, Redl ezredes.

– Kicsoda? Maga megőrült? – Conrad von Hötzendorf üvöltöni kezd: – Vigyázzon magára, ezredes úr!

– Excellenciás uram...

– Bocsáss meg, August. Redl ezredes! De hát, biztos?

Conrad von Hötzendorf tábornok egy székre roskad, mindkét kezét a szívére szorítja.

– Ha legalább – mondja, miután egy kicsit összeszedte magát –, ha legalább ez az undok Rigó abbahagyná a nyekergést! – Aztán sokáig nem szól a tábornok semmit. Megpróbálja felmérni a dolog horderejét. Ha ez a gyalázat kiderül – a hadügyminisztérium meg a trónörökös amúgy is gyűlöli a vezérkart, a „kiválasztottakat” –, mit szól majd a külföld! Az ellenség! Korhad már az egész, szokták mondani a monarchiáról – és a szövetséges Németország fölénye csak fokozódik. Hát az opponáló nemzetiségek! Mi történik, ha ebbe a lóporos hordóba égő gyutacsot vágunk? Éppen most, amikor olyan kritikus a helyzet.

Conrad von Hötzendorf tábornok felemelkedik.

– Ennek a gazembernek azonnal pusztulnia kell!

– Neki magának kell?... Excellenciás uram?

– Igen – dönt Conrad von Hötzendorf. Ez a négy betű halálos ítélet, s egyben végrehajtási parancs, melynek alapján az elítéltek kell a hóhér szerepét betöltenie. – Senki sem tudhat meg a halál okáról semmit, de semmit! Megértette, ezredes úr?

– Parancsára, excellenciás uram!
– Bizottságot állít össze azonnal, ezredes

úr, tagjai: Höfer mint elnök, Vorlíček, a főhadbíró, ön-és az adjutánsa. A végrehajtásról holnap reggel egyenesen nekem tesz jelentést.

Éjfélkor négy magas rangú tiszt jelenik meg a Klomser Szállóban. Kopognak az 1-es számú szoba ajtaján. Rekedtes tessék hallatszík, benyitnak, Redl ezredes az asztalnál ül, kétszer is megpróbál felemelkedni, de visszahun a székébe. Végre ingadozva talpra áll.

– Tudom, miért jöttek az urak – mondja –, éppen búcsúleveleket írok.

Egy levél már borítékban: a bátyjának, egy levél megkezdve éppen: von Giesel tábornoknak, a prágai hadtest parancsnokának. Az éjjeliszekrényen ott a zsebkés világosszürketoiban, meg egy darabka madzag. („Egy törtszerű kést és egy szál zsineget készített elő Redl az öngyilkosság elkövetéséhez” – feleli két nap múlva Georgi hadügyminiszter a parlamentben arra a vádra, hogy Redl öngyilkosságát a vezérkar parancsolta meg.)

A bizottság tetteitársak felől kérdezi Redl.

– Nincsenek – feleli az ezredes.

– Ki szervezte be kémtevékenységre?

– A bécsi orosz katonai attasé. Kényszerített, tudta ugyanis, hogy... tudta, hogy... hogy... homoszexuális vagyok.

A négy tiszt összeborzad undorában. Homoszexuális? Iszonyú!

Tevékenységének terjedelmét, részleteit és időtartamát illető kérdésekre azt feleli Redl, minden bizonyítékot megtalálnak prágai szolgálati lakásán. A bizottságnak ez elég.

Mielőtt a négy úr távozna a szobából, Höfer tábornok megkérdi:

– Redl úr, van önnek...

Redl ujjai csillagos aranygallérjához kapnak önkéntelenül is. Mert ott ő még ezredes, nem „Redl úr” csupán.

– ...lőfegyvere? – fejezi be a kérdést Höfer tábornok.

– Nincs.

A tábornok:

– Kérhet lőfegyvert, Redl úr.

Redl:

– Kérek..., alázattal... egy revolvert.

Senkinél nincs revolver. „Majd kap” – hangzik a válasz, és Urbanski von Ostromiecz ezredes már indul is haza, hogy elhozza browningját, elhozza és átnyújtja „Redl úrnak”.

A négy tiszt az utcasarcon várakozik. Nem látják az 1-es számú szoba ablakait, mert az ablakok az udvarra néznek. Semmiféle zaj, kavarodás, lövés nem jelzi, hogy az ítélet végrehajtatott. A bizottság tagjai egyenként hazaszállingóznak, hogy civilbe öltözzenek, fel-tűnést kelthetne ugyanis négy föl-le járkáló törzstiszt. Múlnak az órák. Semmi.

Conrad von Hötzendorf tábornok kora reggel jelentést vár, hogy az ügy befejeződött. Urbanski von Ostromiecz ezredesnek és Vorlíček főhadbíróknak pedig a reggeli hat óra tizenötös gyorsal Prágába kell indulnia, hogy házkutatást tartassanak. Ennek ellenére mégsem mehetnek fel a szállodába, és nem szól-

hatnak be Redlnek, mondván: „Lője magát már gyorsan agyon, nem várhatunk annyit!”

Öt órakor telefonon odarendelik az államrendőrség egy detektívjét, a két nyomozó egyikét, akik tegnap Redlt követték, majd még az éjszaka „különleges szolgálati esküt” tettek, hogy egy szót sem fecsegnek ki a do-logról. A titoknak kilenc személy között kell maradnia, és még csak nem is sejtheti egy tizedik, hogy egy vezérkari főnök árulást követett el.

Ebinger érkezik, őt utasítják hát, hogy menjen fel Redl ezredeshez. Bármit lát is a szobában, ne említse egy szóval sem a szállodában. Így akarják elkerülni, hogy híre menjen: rendőrségi ügynök fedezte fel a holttestet. Ebinger közli a szállodaportással, hogy Redl ezredes rendelkezett oda. A portás emlékszik még, hogy hiába tiltakozott a négy tiszt éjszakai látogatása ellen, beengedi hát Ebingert.

– A szoba nem volt bezárva – jelenti pár perc múlva a bizottságnak Ebinger –, benyitottam hát. Az ezredes úr ott fekszik holtan a divány mellett.

Ezzel a négy törzstiszt utcai szolgálata is véget ért, pontosan tizenkét órával a poste restante levelek felvétele után. Még hajnalban meg kell hogy találják a hullát, ezért azután felhívják a szállodát: Redl ezredes urat kérik.

A Klomser Szálló értesíti a rendőrséget az épületben történt öngyilkosságról. Redl a tükör előtt állva a szájába lött, a golyó áthatolt a szájpadiáson, föl jobbról bal felé, ferdén az

agyba, és a bal oldali koponyatetőcsontban akadt meg. Az elvérzés a bal orrlyukon át történt. A holttest mellett egy browning pisztoly hevert.

Vasárnap a Cs. Kir. Távirati Iroda jelentést tett közzé Redl ezredes öngyilkosságáról, és a jelentéshez nekrológot csatolt.

A kivételes tehetségű tiszt – hangzott a vezérkar által megfogalmazott búcsúztató –, aki nagy karrier előtt állt, pillanatnyi elmezavar állapotában.... az utóbbi időben rendkívüli állmaitanságban szenvedve.... Bécsben, aholva szolgálati teendői szőlítették.... a temetésen részt vesz valamennyi Bécsben tartózkodó tábornok és a szolgálatot nem teljesítő csapatok és katonai intézmények....

A Nyilvántartó Iroda főnöke, Urbanski von Ostromiecz és Vorlíček, a főhadbíró Prágába utazott, és jelentkezett báró Giesel hadtestparancsnoknál. A bárót táviratilag értesítették már vezérkari főnökének öngyilkosságáról, a tett indítóokáról azonban sejtelve sem volt. Előző nap báró Giesel lelvére, a belgrádi osztrák–magyar követ közölte, hogy szerb kormánykörökben elkerülhetetlenek tartják a háborút.

A Fall 3 (Szerbia elleni háború) esetében a prágai hadtestnek a Drina és a Száva torkolata közt kellett volna felvonulnia. Annál nagyobb volt báró Giesel megdöbbenése, amikor a két bécsi törzstisztől megtudta, hogy hadtestének terveit elárulták, és bizonyára fivéré-

nek bizalmas közléseit is, s aki elárulta, nem más, mint az ő bizalmas embere!

Ebéd után báró Giesel hadtestparancsnok Urbanski von Ostromiecz ezredes és Vorlíček főhadbíró társaságában Redl lakására ment. A lakást zárva találták, kulcs senkinél sem volt.

Míg a bizottság az ajtó előtt toporog, én ott toporgok a holešovicei futballpályán. Kezdődne a mérkőzés, de jobbhátvédünk, Wagner nincs sehol.

Anélkül, hogy sejténé, hogy interjúvolója gondolatban holmi futballpályán időz, Urbanski von Ostromiecz altábornagy a házkutatásról mesél:

– Fel kellett történnünk az ajtót, a szekrényeket, az íróasztalokat.

– Civil lakattal?

– Azt hiszem. Vasárnap délután volt, valószínűleg nem akadt éppen hadseregbeli hivatalos.

– Excellenciás uram, nem emlékszik már, honnan kerítették azt a lakatot?

– Nem. Valahonnan a szomszédból, de hát ennek semmi jelentősége nincs. – Urbanski von Ostromiecz altábornagy bosszúsán ráncolja a homlokát.

Ezért azután mentegetőzni próbálok kérdésem miatt:

– A lakatos ugyanis elárulhatta volna, hogy erőszakkal hatoltak be a lakásba, és feltörték a fiókokat.

Urbanski von Ostromiecz gúnyosan húzza el a száját.

– Ugyan kinek árulhatta volna el?

– Például a sajtónak.

– Kedves barátom – sóhajt Urbanski von Ostromiecz –, maga bűnügynök tekinteti ezt az ügyet! Pedig ez a nemzetközi katonapolitika ügye volt. Itt nem oszt vagy szoroz egy lakatossegéd.

– És mit gondol, excellenciás uram, hogyan került a dolog a sajtóba?

– No, persze, ez volt a legrosszabb az egész katasztrófában. Először egy Prágában tevékenkedő kém magánjellegű bosszúakciójára gyanakodtunk; esetleg Redl szeretője lehetett az illető. Utána azt kellett feltételeznünk, hogy valamelyik külföldi kémügynökség adta le bizalmija, Redl elintézésének hírét a *Bohémia* nevű újságnak, hogy bosszút álljon a vezérkaron. De csak a háború alatt közölte velem bizalmasan Conrad von Hötzendorf őexcellenciája, hogy a dolog egészen másképp került az újságba. Sokkal súlyosabb volt a helyzet.

– Hogy értendő ez, excellenciás uram?

– Schober rendőrtanácsos különleges esküje ellenére jelentette a dolgot a hadügyminiszternek, és a hadügyminiszter még vasárnap Prágába autózott, természetesen inkognitóban. Gyűlölte a vezérkart, mert nem voltunk az alárendeltjei, holott ő örökké ezt követelte. Így azután a nyilvánosság előtt ártani akart nekünk, mindenekeelőtt azonban a trónörö-

kösnél, kerülni akarván persze a közvetlen denúnciálást. Prágában a hadügyminiszter közölte a hírt egy barátjával, a *Bohémia* bizonyos Kisch nevű szerkesztőjével.

Urbanski von Ostromiecznek itt észébe jut, hogy hiszen engem is *Kisch*-nek hívnak.

– A kedves édesapja volt netán? – kérdezi, félbeszakítva mondatát.

Igenlően bólintok. Nem azért vagyok itt, hogy információkat szolgáltassak, hanem hogy információkat szerezzek.

– De hát akkor tudja is, hogy így történt.

Újabb biccentéssel nyugtázom a lakatossegédnek a hadügyminiszterrel való összevetését: úgy van, úgy van.

– No látja – folytatja Urbanski von Ostromiecz –, ezért állt a *Bohémia* cikkében ez a megjegyzés: *Magas körökből*. Talán még emlíkszik is rá?

Hogye emlékeztem volna, nagyon is jól emlékeztem. Alig ment el Wagner a szerkesztőségből, rohantam máris a főszerkesztőhöz. Hozzuk-e a nagy hírt, annak ellenére, hogy biztosra vehetjük: lapunkat elkobozzák. Vagy ejtsük el egész egyszerűen a nagy hírt?

Kompromisszumot határoztunk el: kockáztatjuk az esti kiadás elkobzását, cáfolat formájában közölve a dolgot. Így aztán vas-tagbétüs szedéssel a következő cáfolat jelent meg lapunk első oldalának éien:

Magas körök kérelemmel fordultak hozzánk, hogy azt a mindenekeelőtt tiszti körökben

elterjedt híresztelést megcáfoljuk, miszerint a prágai hadtest vezérkari főnöke, Alfred Redl ezredes, aki tegnapelőtt Bécsben öngyilkos lett, katonai titkokat árult el a korábbiakban, kémtevékenységet folytatván Oroszország javára. A Bécsből Prágába küldött bizottság, mely egy ezredes vezetésével tegnap, vasárnap délután báró Giesl hadtestparancsnok jelenlétében Redl ezredes szolgálati lakását, a szekrényeket és az íróasztalfiókokat feltörettte, és háromórás házkutatást tartott, egészen más irányú mulasztások ügyében nyomozott... stb.

Az olvasó persze érti az efféle cáfolatokat, ugyanúgy értelmezhető, mint mikor azt mondják például valakiről, hogy: „X. nem hamiskártyás.” De elkobozni egy lapot ilyenmiért nagyon nehéz. A sajtóügysz névnyilván az azt hihette, hogy a hadtestparancsnokság tiltakozik, vagy valamelyik bécsi minisztérium.

Amikor a hír Bécsbe érkezett, a sajtó megrohmozta telefonhívásaival a hadügyminisztériumot. Ott a szolgálattevő telefonista az érdeklődő újságíróknak mindannyiszor ezt a szöveget olvasta fel:

Hivatalos helyen az elhunyt Alfred Redl vezérkari ezredes úr semmiféle mulasztásáról tudomással nem bírunk, e híresztelések az elhunyt feddhetetlen jellemével szöges ellentétben állnak. Minisztériumunknak éppúgy nincs tudomása vizsgálóbizottság prágai útjáról, ily módon tehát csak kincstári hagyatéki leltárfe-

vétel történetét az elhunyt Redl ezredes úr szolgálati lakásán.

De a bécsi térparancsnokság ezzel csaknem egyidejűleg lefújta a katonai pompával tervezett temetést – ennél különb vallomást nem is állmodhatott senki. Éjszaka a hadügyminisztérium visszavonta nyilatkozatát, úgyhogy ennyi maradt belőle csupán: *A hadügyminisztérium előtt a kémkedési ügy ismeretlen volt.*

A háború előtti idők felhői között a Redl-ügy volt a legsötétebb: hogyan legyen képes egy háborúban helytállni a cs. kir. hadsereg, ha felvonulási terveit a legapróbb részletekig elárulták? A sajtó és a parlament – éppoly energikusan, mint naivan – azt követelte: hadéktalanul változtassanak a haditervek módzatain, és a hadügyminisztérium tetteit is a megnyugtató nyilatkozatokkal. De egy háborús tervet nem lehet csak úgy önkényesen megváltoztatni, hiszen a stratégiai feladatok megoldása néprajzi és katonai adottságokra épül.

A trónörökös egyik táviratot menesztette a másik után:

Megmáshatatlán bizonyossággal arra a megállapításra jutottam, hogy Urbanski von Ostromiecz ezredes szellemi rugalmassága oly mértékben fogyatkozott, hogy az ezredes aktív szolgálat szempontjából számbavehetetlen, ezért alkalmatlannak minősítendő.

A Redl-ügy

Ferenc Ferdinánd⁶⁶ haragja Conrad von Hötzendorf tábornokot, Höfert és Vorlíček főhadbírókat sem kímélte, vagyis a négy úr egyikét sem, aki vezérkari társának éji órán öngyilkossági parancsot adott, alkalmat azonban gyónásra és a halotti szentségek felvételére nem, valamint különesküti tett, hogy ő, a trónörökös, valahogy meg ne tudja a dolgot. Igen, és még azt merészték javasolni neki, hogy vegyen részt Redl ezredes temetési szertartásán!

De még a dolog titokban tartására sem voltak képesek. Másfél nap múlva mindent tudott az egész világ.

Az egész világ tudta, méghozzá azért, mert egy hátvéd, egy futballista nem jelent meg a mérkőzésen, a másodosztályú Union Holesovice elleni osztályozón.

Tandori Dezső fordítása

A világháború kitörését megelőző évben a prágai hadtest vezérkari főnökének, Alfred Redl ezredesnek parancsra történt öngyilkossága, valamint a rövidesen köztudomásúvá vált tény, hogy az ezredes kémtevékenységet folytatott, példátlan feltűnést keltett, ami politikailag a feszült európai helyzettel, bűnügyi szempontból pedig a tettes rangjával és hatáskörével volt magyarázható. Egymást követtek a hírsztelesek, interpellációk, vádaskodások, gyanúsítások és találgatások egészen 1914 teléig, mikor is az osztrák–magyar hadsereg felvonulása mind Oroszországban, mind pedig Szerbiában végképp kudarcba fulladt.

Az önkéntes halálra szóló parancs azt célozta volt, hogy a legnagyobb csendben el lehessen süllyeszteni ezt a szörnyű esetet; egyébként azután is – amikor ez a terv már rég kivitethetlenné bizonyult – az illetékesek egy szót sem árultak el arról, milyen nagyhatalmak javára kémkedett a vezérkari ezredes, mit árult el, hová juttatta el a katonai okmányokat, mennyi pénzt kapott értük és végül